

ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ
ԳՐՈՂՆԵՐ

ՎԱՀԱՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԱՆԻՎԻ ՅԵՐԳԸ

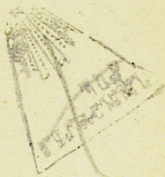
ՊԵՏՆԱՏ
ՅԵՐԵՎԱՆ

1930

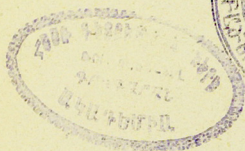
1207

ՎԱՀԱՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԱՆԻՎԵՐՍԻՏԵՏԻ

1108 H

ՀԱՅՊՈԼԻԳՐԱՖԻ ՏՊԱՐԱՆ
ՊԱՏՎԵՐ № 505
ՊԵՏՂԱՏ № 1445
ԳՐԱՌԵՊԿԼԻՍ 5999 (Բ).
ՏԻՐԱԺ 2500

ԱՆԻՎԷՐՑԵՐԻ

Շողիդ ու շունչս ,
Մեկ տեղ են ձուլում :
Անի՛մ իմ , դարձի՛ր :

Դեռ չկոչաացած ,
Իմ բազուկները
Քեզ , հեռ են կապում : —
Անի՛մ իմ , դարձի՛ր :

Կարծես թե կյանքում ,
Յերկուսս ել եսպես ,
Մեկ տեղ ենք ծնվել ,
Անի՛մ իմ , դարձի՛ր :

Անսանձ ու անպուսպ ,
Սեր կա իմ սրտում —
Յես քեզ եմ սիրում : —
Անի՛մ իմ , դարձի՛ր :

Մեր կյանքում հիմա ,
Մեր լաց ու խինդը
Մեկ տեղ են լինում : —
Անի՛մ իմ , դարձի՛ր :

Որերս ուրախ,
Թե տրտում անցնեն—
Մենք, միասին ենք,—
Անի՛վ իմ, դարձի՛ր :

Կյանքի փոթորկում
Մենք իրար գտանք
Միշտ ել կլինենք,
Անի՛վ իմ, դարձի՛ր :

Շուգիղ ու շունչս
Մեկ տեղ են ձուլվում,—
Անի՛վ իմ, դարձի՛ր :

—

ՍԻՐՈ ՅԵՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՅԵՐԳ

Վառվում ե այսօր կարօտն իմ նորից ,
Դարձիր ու հեղա , շողեչունչ ընկեր—
Դու աշխատանք մոտիկ , հարազատ ես ինձ .
Հոգուցս ե գալիս քո ամեն մի հեղք :

Մենք միշտ անբաժան յերկու ընկերներ ,
Կյանքի թելերով իրար հետ կապված ,
Դեպի ապագան ճամբրա յենք ընկել .
Յերկու ընկերներ , յես ջահել դու ծեր :

Առավոտ ե վաղ . թափ աս ու դարձի՛ր ,
Յերգիդ պես ուրախ բերկրում ե հոգիս .
Սոսիս պիտի դա այսօր ինձ այցի .
Անի՛վ իմ , անի՛վ , ա՛ն նորից դու թափ :

Նստած վազոնում գալիս ե հիմա ,
Թոչում ե սիրտը գնացքից արագ .
Յե՛վ դուցե հիմա հասավ կայարան ,
Անի՛վ իմ , անի՛վ , նորից դու թափ աս :

Հորձանք ե ավել , յեղել ե սիրտս ,
Վազում ե առաջ անի՛վն իմ կյանքի ,
Քս յերգն ե ալիպես , վսր յերգում եմ յես .
Անի՛վ իմ , անի՛վ , կյանքին տանք նոր թափ :

ՅԵՐԳԻ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ

Մենք դուրս յեկանք մեր շարքերով բազմաՀաղար ,
Վողողեցինք հեղեղի պես քաղաքը մեծ—

Մեր սրտերում հրդեհի պես պայքարն յեռաց .
Հոկտեմբերն եր , Հոկտեմբերն եր , վոր բռնկվեց :

Հորձանք տվինք ու բարձրացանք ծովի նման ,
Հողմերի պես մենք միշտ հզոր ու վիթխարի .
Այնքան դավեր ու կռիվներ յեկան անցան ,
Ո՞վ կարող ե մեր բանակը հաղթահարի :

Թող վորոտան թնդանոթներ մահատարսուռ
Ինչքան կուղեն՝ դրահապատ տանկեր թող դան ,
Մենք միշտ պատրաստ , մենք անստատն , մենք միշտ
արթուն ,
Բարիկազներ կբարձրանանք վերջին անգամ :

Ու ծովերից , ովկյաններից ռազմանավեր
Վորքան կուղեն թող արշավեն ու թող ճչան ,
Արյան փայլով անգամ ողը թունավորեն—
Նրանք մեր դեմ ճակատ ճակտի չեն կարող դալ :

Մեր սաղմը թե քարին ընկալ՝ ելի կաճի ,
Զուր են փորձում աշխարհավեր հրդեհն փառի ,
Կրադմանք առանց արե , առանց ջրի—
Թող վորոտան , թող չսպասեն հրանոթներ ,

Վորքան կուզեն սե բանակներ թող նորից գան,
Ինչքան կուզեն թող վոր մեր դեմ լարեն դավեր
Մենք պատրաստ ենք, ինչքան ել վոր մեզ սպառնան.
Մենք պատրաստ ենք, մենք հզոր ենք, մենք աներեր:

Մենք ենք, մենք ենք, ապագայի անպարտ բանակ,
Մենք ենք, մենք ենք, վոր ամենից հզոր յեւանք—
Վաղը նորից կռիվ ու մահ պիտի լինի.
Մենք ենք, մենք ենք վերջին անգամ, վոր պիտի գանք:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

1.

Ահա նորից դարձա, յեկա,
Հեռուներից ձեզ կարոտած .
Խնդաց սիրտս այս առավոտ,
Ինչպես մանուկ թեթև ու բաց :

Ինչո՞վ, ինչո՞վ ձեզ վողջունե
Առավոտն ու վերադարձս,
Իմ ընկերնե՛ր դորժարանի—
Յերգենք ու բախ, յերգենք բարձր :

Կուգե՞մ այնքան արագ դառնան
Քս անխնե՛րն այս առավոտ .
Իմ բարեկա՛մ, իմ մեքենա՛,
Կանաչ ուղի՛ս և արևոտ :

Վորքան արագ ու շուտ անցավ
Մեր բաժանման յերկու տարին .
Ընկեր դարձավ ինձ հրացան
Յեզ վողջալատե սատր սվին :

Կարճես յերբեք դու չես վախժել,
Ելի, նույնն ես, ինչ վոր կայիր .
Տե՛ս, ինչքա՞ն եմ յես բոյ քաջել,
Տե՛ս, բացվել եմ վոնց վոր մայիս :

Յեւ չգիտեմ ի՞նչ և ուզում
Սկեկոծվող սիրտն իմ հիմա,
Դու յեւ զգում յերգն իմ հողու,
Յերկաթաթիւ իմ մեքենա:

2.

Բարո՛վ Մա՛նյա, բարո՛վ, բարո՛վ,
Քեզ եւ տեսա այս առաւիտ,
Սիրտս զսպել եւ չեմ կարող,—
Կարոտագին բարո՛վ, բարո՛վ:

Ինչքան շուտ ես հասակդ առել,
Ու թրծվել ես զսրծարանում,
Գիտեմ, ճամբես շատ ես նայել,—
Մանյա՛, բարո՛վ, բարո՛վ, բարո՛վ, բարո՛վ...

ՅԵՐԿԱԹԻ ԿԱՐՈՏ

1.

Վեր կաց.—

Ո, վեր կաց, մա'յր իմ,
Քո դռնակը բաց:

Արշալույսն է, տե'ս,

Արշավում արագ,

Գալիս է ահա

Վոսկի արշալույս

Գյուղերին հողնած:

Հողնած եմ այսօր,

Կարոտից անքուն,

Ախ, ինչքան լա՛վ է,

Միշտ նայել այսպես,

Յերբ արշալույսն է

Վոսկեզսձ վառվում:

Ահա բռնկվեց,

Վոսկե ծիրանին.

Վառվում է կանաչ

Դաշտերի վրա.—

Հասկերը որոր,

Կամաց ժպտացին ,
Գալիքը թեալոր ,
Գալիքը կդա :

Հիվանդ են կարծես
Տնակներն այս հին ,
Ու վարքան հողե
Խրճիթներ կան դեռ . —
Դեռ կապրեն նրանք ,
Կշնչեն կրկին .
Մինչեւ չափի
Յերկաթն ամեն տեղ :

Յեւ ահա յիսով ,
Արեն հրաշեկ ,
Գարնան մի համբույր ,
Տվեց դաշտերին .
Կվառվեն ելի
Շատ արշալույսներ ,
Մեր բազմայերանդ ,
Մեր անծիր յերկրին :

2 .

Յեւ ահա են կողմ ,
Մշուշում կորած ,
Սև ամպի նման
Քաղաքն և շարժվում :
Հեվում ե , մխում ,
Մխում ե , հեվում ,
Վնդուց արթնացած :

Ա՛խ, գուցե հիմա,
Գնացքներ անցան
Քաղաքի մոտով.—
Կամ թե ավտոներ
Ձեն տվին իրար
Ու անցան թափով:

Ախ, ենտե՛ղ,
Ախ, ենտե՛ղ,
Միշտ ենտե՛ղ
Աղմկում ե կյանքն
Ու վառվում.
Հրաթե...

Կանչում են հիմա,
Շշականերն անթիվ.—
Փողոցները, լիք,
Փողոցներն յետուն,—
Խոսում են տեղ
Թելերն յերկաթե—
Ինչպես յիս ու դու:

Կանչում ե ահա,
Կանչում ե նա ինձ
Իր հաղթ թևերով.—
Սրտով դրկարաց
Կանչում ե, կանչում.
Կանչում ե հեռվից:

Ախ, ենտե՛ղ,
Ախ, ենտե՛ղ,
Միշտ են տեղ
Աղմկում և կյանքն՝
Ու վառվում
Հրաթիւ :

1928

ԱՊԱԳԱՆ

Կրարձրանան վաղը քաղաքներ նորից ,
 Քաղաքներ հսկա , վիթխարահասակ ,
 Յեւ ծխնելույղներ գործարանների
 Կը յերգեն թափով վերջին հաղթանակ :

Յերկիրն իմ կենի հրավառ շնչով ,
 Յերկաթե կրճքով զրահավորված .—
 Մեր վերջին գյուղը պողպատե դեմքով
 Պիտի բարձրանա լեռների գլխաց :

Քաղաքներ անթիվ , քաղաքներ հսկա ,
 Փողոցներ անծիր ու բաղամիլիոն .—
 Յերկիրն իմ հզոր— յերկիրն իմ վաղվա ,
 Վոր սիտի դառնաս ապագա Նյու-Յորք :

Գալիս ե , գալիս , հրավառ յերգերով ,
 Մեր վառ ապագան , գալիս ե , կպա .
 Սիրան իմ հեմում ե խելագար , գինով ,—
 Հենց հիմա այստեղ բարձրանում ե նա :

Իմ անունով

ԲԱԺԱՆՄԱՆ ԿԱՐՈՏ ՅԵՐԵՎԱՆԻՆ

Կարծես փոխվել է քաղաքն իր տեսքով,
Ուղում է մօր պես ինձ ճամբու դնի.—
Բացել է գիրկը կանաչ թևերով,
Ուղում է գրկի, ինձ բաց չթողնի:

Ուղում եմ չըջել փողոց առ փողոց,
Սմեն ինչ քաղցր է բաժանման ժամին,
Նստել է հողում մի ծանր բողոք.—
Ինչքան անուշ է ալսորվա քամին:

Յեկել է գնացքն ինձ փախցնելու,
Ինչպես մայրական ծոցից հարազատ,
Լցվել են աչքերս— պատրաստ են լալու,
Չորցել է համբույրդ ճակտին, Յերևան:

Կարծես փոխվել է քաղաքն իր տեսքով,
Ուղում է մօր պես ինձ ճամբու դնի,
Բացել է գիրկը կանաչ թևերով.—
Ուղում է գրկից ինձ բաց չթողնի:

ԳՆԱՑՔՈՒՄ

Կայարանն ե յերևում ,
Մեկ ել դառնանք յետ նայենք—
Ինչքան արագ ես վազում ,
Վերջին անգամ բարեկենք :

Մեր հետևում հաղթական ,
Տես , քաղաքն ե բարձրացել—
Եիս , յերկաթե բարեկամ ,
Սուլիբ , սուլիբ , ախ մեկ ել :

Ինչքան ուրախ ե փչում ,
Քո վառ քամին կարոտից .—
Յերգդ ուրախ ե հնչում ,
Սուլիբ , սուլիբ դու նորից :

Կայարանն ե յերևում ,
Մեկ ել դառնանք յետ նայենք—
Ինչքան արագ ես վազում ,
Վերջին անգամ բարեկենք :

ՂԵԿԱՎԱՐԻ ՄԱՀԸ

Գնում եմ յես արագ սովնարկում,
Յեւ չորից Լուսժողկում ու Յեկա,—
Մտնում եմ ԿուսՀիմնարկ ու դավկում,
Փնտռում եմ ամեն տեղ, բայց չկա:

Տխուր ե ու լուռ ե հոծ մաստան,
Հուզվել ե բանվորը ծովի պես,
Տայրս ե նա քեզ կարճ պատասխան՝
—Նա զնաց, նա չկա այլևս:

Մնում ես քարացած վոնց արձան,
Ու հանկարծ հուզվում ես խենթի պես—
Սկզբից չես կարող հավատալ,
Բայց չե՞ փոր ասել ե Յեկան:

Այն յե՞րբ եր, վոր տեսա յես նրան,
Այն յե՞րբ եր վոր ամբիոն բարձրացավ,
Յեւ կարծես խոսում ե չորից նա,
Բարձրաճայն:

Թվում ե, թե հիմա նա կգա,
Կը տեսնեմ ժպտադեմ, գլխաբաց,
Յեւ հանկարծ տեսնում եմ յես նրան
Դադաղում՝ անտրտունջ, լուռ պառկած:

Սգում ե քաղաքը դառնորեն,
Սգում ե կորուստը մեր հսկա.—
Մեր վիշաք աշնքան դառն ու խորն ե,
Զի կարող ե սիրտն ել չսդա:

Յեվ ահա նորից եմ յես դնում,
Իմ դեմքին խստություն ու թախիծ.
Յեղնում եմ, հուզվում եմ, մտածում.
Շրջում եմ, փնտռում եմ յես նորից:

Գնում եմ յես արագ սուխարկոմ,
Յեվ նորից լուսժողկոմ ու Յեկա,—
Ահա՛ նա.— ժպտում ե վառ դեմքով
Ահա՛ նա՛.— շրջում ե ու նա կա...

ՄԵՌՆՈՂԸ ՅԵՎ ԱՃՈՂԸ

Նստել ե տխուր իմ պատալ նանին ,
Աչքերն արցունքոտ , գլուխը խոնարհ ,
Դատնացած հոգով նայում ե ժամին ,
Ժամի պես պատամ իմ պատալ նանին :

Վստկրացած գեմքով , վարսերն ալեհեր ,
Թառամել ե նա փոնց աշնան տերեւ .
Այոթում ե լուս՝ ձեռները միշտ վեր—
Ժամի պես անցոր մեռնում ե նա յել :

Դարձել ե խեղճը մանկան պես անցոր ,
Վառները անուժ ու ծնկները թույլ .
Իսկ նրա գլխաց մի մանուկ աճող—
Վաղում ե , ժպտում անհող ու անդուլ :

Ամեն ուր բախում նստում ե հողնած ,
Հիվանդ կողերն ե տալիս արեւին—
Ինչպէս մայիսյան ծաղկեփունջ բացված ,
Յելնում ե հզոր պիտներ Ալին :

Աչքերը հիվանդ գեմքը խորչոմած ,
Դողցողում ե լուս իմ մեռնող նանին ,
Շատը անցել ե , արդեն քիչ մնաց ,
Վոր մեղնից արդեն նանին բաժանվի :

Հիվանդ ու գառամ իմ խղճուկ նանի՛ ,
Մեռնում ե քեզ հետ մի ամբողջ աշխարհ ,
Յեւ կան մեռնողներ դեռ քանի-քանի՛ ,
Վոր պիտի մեռնեն քեզ հետ այս աշխարհ :

Գյուղից քիչ հեռու մի բլրի գլխին
Նստած ե տրտում սղավոր մի դեմ ,
Միշտ արյան ծարավ ու վրեժ խնդիր .
Յեկեղեցին ե , վոր հազել ե սե :

Վորպես դարերի մի հսկա պառավ ,
Հեծեծում ե նա ու սգում ե լուռ ,
Արյուն ու վրեժ իր սրտում գամած՝
Սգում ե դեռ նա իր աչքերով կույր :

ՀԵՐՈՍՈՒՆԻՆ

1.

Պսեար լուռ շրջեց դաշտերում
Յեւ սիրեց մի կոյսող աղջկա.—
Հիմա նա կարոտով և հիշում
Շիրահեր աղջկան, վար չկա :

Նա սիրեց դաշտերը գեղեցիկ,
Յեւ յերգեց ձեզ համար շատ յերգեր,
Դուք նրան աշնակես շուտ գերեցիք,
Յերգում և ահա նա յերգը ձեր :

Պայքարեց նա ձեզ հետ միասին,
Յերբ յեւաք վճռական պայքարի —
Յերբ ընկավ ահարեկ թշնամին,
Նա խիեց ծիծաղկոտ քնարին :

Յերբ տարաք պայքարում հաղթանակ,
Նա սիրեց մի աղջիկ շիրահեր,
Կարոտով հետ դարձավ նա քաղաք,
Իր սրտում կրելով սիրո բեռ :

Յեւ հիմա խոհերովն իր բաղում,
Լսում և նա յերգը անիվի,
Նա մաքով դեպի գյուղն և վաղում...
Սիրում և յերկունքը սե հողի :

Գլուղից դուրս, լայնարձակ մի ալդում,
Տեսնում ե ծաղկազարդ մի շիրիմ:—
Կարդում ե Վերդուշի անունը—
Յեվ շիրիմն ասում ե՝ ինձ հիշիր:

2.

Մոտ արի, սիրելիս, ոտար չեմ,
Այդպես շո՛ւտ մոռացար Վերդուշիդ.
Դե նստիր ինձ մոտիկ, վոր պատմեմ,—
Կախվում են աչքերից յերկու շիթ:

Այցի յես յեկել ինձ, բարեկամ,
Դե պատմիր, թե ի՞նչ կա քաղաքում,
Ի՞նչու ինձ ողնության չեկար չուտ,
Յերբ ընկա յես ախտեղ պայքարում:

Մի մոռալ անձրևոտ դիշեր եր,
Ժողովից դուրս յեկա յես հոգնած.
Վոնց հիմա՝ յես աչնպես կհիշեմ,—
Հետևից ձայն տվին ինձ հանկարծ:

Պստր զայրույթից սարսափեց,
— Լսում եմ, պատմի՛ր ինձ, դե խոսի՛ր—
Ուղեղն ու կամքը նա լարեց՝
Վոճիրի մասին այն լավ լսի:

— Յես հանկարծ ահաբեկ դողացի,
Ուղեցի հետ դառնալ, բայց ուշ եր.
Ո՛ր, չար դեմ, ինձանից հեռացիր,—
Դյխիս մեջ տաղնապ ու մշուշ եր:

— Հայրիկդ ե , Վերդուչ ֆան , մի վախիր ,
Մոտ արի , առելիք ունեմ քեզ ,—
Աղջիկս , զատ ճամբից հետ դարձիր ,
Քեզ համար նորից եմ յեկել յես :

Ի՞նչ ունես արի դու կոլխոյում ,
Յերբ վոր մեզ աքսոր են ուղարկել .
Ի՞նչ կասի ամեն մի չար լեզու ,
Յերբ դու յես յեղբորդ բանտարկել :

Վորդին ել դատնա հոր դաւաճան ,
Մտածիր , թե ի՞նչ ես արել դու . —
Մի՛ դատնա մեզ համար նոր տանջանք ,
Մի՛ լինիր թշնամուն մեր հլու :

— Ինձ համար արդեն դու ստար ես ,
Հեռացիր , յեթե վաչ կճչամ . —
Յեթե դու ինձ հանգիստ չթողնես ,
Քեզ խելքի կրերի մեր Ձեկան :

Վազրի պես դադարած ու մոլի
Ծերունին հարձակվեց ինձ վրա .
— Ախ դու լիբբ , թշնամուս չեմ ների .
Վորդին ել իր հորը մոռանա՞ :

Անձրեւոտ գիշեր եր , յես անդեն ,
Թարգակեր բորենին ինձ ճանկեց . . .
Ճակատիս դեմ արեց հրազեն ,
Վոր հանկարծ սղնության չկանչեմ :

Դիմացի կառուրից մի ծեր շուն
Մեզ հանկարծ նկատեց ու վռնաց ,—
Յերբ հանկարծ ժանդոտած մի դաշույն
Բարախող կրծքիցս ներս սողաց :

Վերաժողոր՝ յես ընկա վողոցում ,
 Հոհոաց ծեր շունը կատաղի...
 — Տեսնենք վո՞նց կմնաս կոլխողում ,
 Հիմա նոր արժան եմ աքսորի :
 — Կարծում եմ՝ հիշեցիր Վերջուշիկ , —
 Նա սեղմեց իր ձեռքը չոր վերքին ,
 Կախ ընկան այգերից յերկու շիթ ,
 — Յես ընկա պայքարի վերելքին :
 Ինձ ասա , սիրելի բարեկա՛մ ,
 Յե՞րբ կգաս դու այցի իմ շիրմին ,
 Ինձ այցի միշտ արի դու գարնան ,
 Յե՛վ յերգիր իմ վիշաք բոլորին :
 Այցի յես յեկել ինձ , բարեկա՛մ ,
 Դե պատմիր , թե ի՞նչ կա քաղաքում .
 Ի՞նչու ինձ ողնության շուտ չեկար ,
 Յերբ ընկա յես ախտեղ պայքարում :

Պոետը լուռ շրջեց դաշտերում ,
 Յե՛վ սիրեց մի կոլխող աղջկա . —
 Նա հիմա կարոտով ե հիշում ,
 Շիկահեր աղջկան , վոր չկա :

ՏՈՒՖԻ ՅԵՐԳԸ

1.

Են որը ուրիշ եր ,
Են որը չեմ կարող մոռանալ ,
Են որը վոսկեթել մի հուշ և
Ինձ համար :

Քաղաքից գյուղ յեկան նոր մարդիկ ,
Անծանոթ զեմքերով չորս հոգի ,
Շրջեցին մեր սարերն ու յետ գնացին ,
Վոչ մի բան չասեցին վոչ վտրի :

Մեր գյուղի ծերերը տխրեցին ,
Յերբ նրանք մեր սարը բարձրացան ,
Քաղաքից գործիքներ բերեցին ,
Չափեցին մեր սարերն ու տնցան :

Անցավ մի շաբաթ :
Քաղաքից գյուղ յեկան նույն մարդիկ ,
Յեկան ու բարձրացան լեռները ,
Ես անզամ տվիլի շատացան.—
Բանվորները և ինժեներները :

Քաղաքից յեկան բանվորները ,
Յեկան ու մեր սարը փորեցին ,
Ամեն տեղ գինամիտ հորեցին ,
Դողացին մեր հսկա լեռները :

Զնգացին մուրճերը ,
 Զնգացին ,
 Բանվորներն ուժերը
 Լարեցին ,
 Տնքացին ժայռերը
 Զնգացին մուրճերը :

Ու նրանք քանդեցին մեր լեռը ,
 Հարթեցին մեր լեռան փեշերը ,
 Քանդեցին ցերեկը ,
 Քանդեցին գիշերը :

Քանդեցին արագ ,
 Քանդեցին անդուլ ,
 Մուրճերն յերդեցին
 Լեռների սրտում .
 Գիշերում այն մութ
 Բանվորներն արթուն ,
 Գտան մեր յերկրի
 Սիրտը վարդազույն :

Են որը ուրիշ եր ,
 Են որը չեմ կարող մոռանալ ,
 Են որը վոսկեթև մի հուշ և
 Ինձ համար :

Քաղաքից բերին անիվ ու մատու ,
 Դողացին ծառի տերևը , թուփը . —
 Զնգացին մուրճերն ու գնացին խոր ,
 Յերևաց հանկարծ վարդազույն տուֆր :

Ամօթխած հարսի պէս հանկարծ ժպտաց
Վարդապետէն դեմքով առնօր մեր սարի ,
Մուրճերը մի պահ կանդ առան հանկարծ ,
Վայրկյանը թվաց մի վսեկե տարի :

Նայեցին իրար բանվորներն ուրախ ,
Բոլորի դեմքին ժպիտը խաղաց ,—
Վառվեց խնդուծյան մի հսկա Ուրալ :
Նրանց սրտերում արյունը յետաց :

Վայրկյաններն ուրախ՝ ժպիտներ վսեկի՝
Սահեցին նրանց դեմքերից անահ ,—
Յեւ չորից անցան վողեշունչ գործի՝
Պաշարում արդեն հաղթանակ տարած :

Մուրճերը նորից հպարտ դնդացին ,
Գործեցին ուրախ անիվ ու մատոտ ,
Լեռները հուզված ծանր անքացին ,
Զնդացին մուրճերն ու զնացին խոր :

4.

Քաղաքից յեկան բանվորները ,
Բանվորները մեր սարը փորեցին ,
Լիճեն տեղ դինամիտ հորեցին ,
Դողացին հնամյա լեռները :

Մեր դյուղի դժգոհ ծերերը լացեցին ,
Նրանց հետ տխրեց հպարտ Մանթաչը .
— Մեր սուրբ կուսակաւն սարը քանդեցին ,
Փոխեցին սիրուն Շիրակի դաշտը :

— Մեր սիրուն ու սեզ լեռներից փախան ,
Փախան թռչուններ , Մանթաչը լոեց ,
Ժամանակն անցավ , փոխվեց ամեն բան ,
Յավերիս վրա մի նոր ցավ դիզվեց :

Մեր սարի սիրուն առյակներն ափսո՛ս ,
Զբացան սարից ծաղիկն ու խոտը .—
Դժբախտ մարդիկ ենք , տիրացու Վարոս ,
Աշխարհն ել հալքաթ վսխճանին մոտ ե :

Յոթ պապիս շարած սլառը քանդեցին ,
Սեփական կալս դարձրին ճամբա .—
Ի՞նչ ասեմ , գիտես , հոգիս հանեցին ,
Մեզ մահից բացի փրկություն չկա :

Են ցածի արտն ել ձևոյցս առան ,
Մաշինի համար ճամբա յեն շինում .
Ամեն ինչ պլխիս դառնում ե հարամ .
Արտիցս կարծես արյուն ե գնում :

Քանդում են դաշտը , բերում են ուղտեր ,
Հերթը դալու յե շուտով իմ արտին .—
Յերկաթ գծերը սիրտս կկլսեն ,
Ել տեր չենք լինի մենք մալ ու հանդի :

Ծ .

Դղրդում եյին լեռները անդուլ ,
Դղրդում եյին ահալոր ու խոր ,
Զնդում ե մուրճը , բանվորն ե քանդում ,
Բացում ե նորից մի նոր տուֆահոր :

Մեր գյուղում հանդես կար ,
Մեր գյուղում տոնվում եր
Մի մեծ տոն ,
Գնացքը պիտի դար
Դաշտերի միջով :

Յեկեկ եր տվառն մոտիկ քաղաքից ,
Բերեկ եր վողջույն ու կարմիր բարե .
Զգվեկ եր դաշտում յերկաթե գիծը ,
Վոր գնացքը դար վաղքով հրաթեկ :

Աշուն եր , աշուն , և ո՛վ չի հիշում
Դաշտերը դեղին , ասվակներ նիհար ,
Հաջում եր հոգնած , տնատամ մի շուն ,
Յերբ դաշտում հնչեց կյանքի նոր քնար :

6 .

Բուրբո հուզված նայում ենք ճամբին ,
Ամբոյն եր հառեկ իր աչքերը սուր .—
Բաց հորիզոնում յերևաց մի գիծ .
Զգում եյինք մենք մի քաղցր սարսուռ :

Բարձրանում եր գորշ մշուշը ծիծ ,
Ու տարածվում եր դաշտերի վրա ,
Արշավում եր գիլ յերկաթե մի ձի ,
Արշավում եր նա . . .

Նայում ենք ուրախ , տեսքից գողում ենք ,
Նա արաղավաղ , թափով գալիս և .—
Շարքի յենք կանգնեկ , սպասում ենք մենք ,
Մեկը ահաբեկ կարծես լողիս և .—

Նա մոտենում և .

Դողում և

Գեալինը .

Զնդում են ուլսերը ,—

Նա մոտենում և՝

Յերկաթե այն ձին ,

Յերկաթե սերը :

Դոողում են ահից խրճիթներն ասես ,
Պատի վրայից ցած ընկավ մի քար .
Դոողում ե մայրս , ծիծաղում եմ յես ,
Գալիս ե դեմից յերկաթե մի սար :

Ա՛խ , ո՞վ ե այդպես յերկաթը հյուսել ,
Ամեն կտորին տվել մի խմաստ . . .
Ել զուր ե ապրում հնամաշ սելը .
Ահա գնացքը յերկաթաիրան :

Ել չի ճոռալու մեր դաշտում սելը ,
Վոչ ել կտնքան յեղները հոգնած—
Ահա չարժում ե յերկաթ ուսերը
Յիվ նա դալիս ե մեր դաշտերով բաց :

Մեր դյուղի ծայրին խարխլված մի տուն
Յերերաց հանկարծ , փուլ յեկավ դետին ,
Իսկ նրա գիմաց նոր տներ ժպտուն
Նայում են ուրախ դնացքի ճամբուն :

Ահա դալիս ե
Աչքերը կրակ ,
Բիբերը հրդեհ . . .
Մայրս լալիս ե .
Մայրս ի՞նչ գիտե ,
Վոր նա դալիս ե՝
Մեզ պիտի փրկե . . .

Մլաղեց կատուն , չունը կաղկանձեց ,
Տանիքի հողը ներս մաղեց քամին ,
Մի զառամ ծերուկ տան դուռը փակեց ,
Ու խելակորույս ցած ընկավ դետին :

Նա մոռենում ե
 Դողում ե գետինը .
 Մեռնում ե հինը .
 Ձնդում են ուելսերը ,
 Դողում են սրտերը .
 Նա մոռենում ե՝
 Յերկաթե կարոտը ,
 Յերկաթե սերը . . .

7.

Նա ծխահանից դուրս վանեց ծուխը ,
 Շչակը կանչեց , չչակը ճչաց . —
 Ահա կայանը , ահա մեր դյուզը՝
 Իր խրճիթներով դորչապույն ու ցած :

Յեղները հողնած . սալլապանը տխուր ,
 Նայեցին նրա արագ թռիչքին .
 Արշավում ե նա գնդակի պես սուր
 Մինչև հասնում ե կայանը վերջին :

Առվակի տփին մի քանի գառներ
 Վախկոտ հայացքով նայեցին նրան ,
 Բայեցին տխուր ինչպես կլարնետ ,
 Նայեցին մեկ ել ու չլմած փախան :

Դողդոջ քայլերով գառամած մի կին
 Սափորով ջուր եր տանում աղբյուրից —
 Ուրից գլորվեց սափորը գետին ,
 Յերբ փոր գնացքը գղրղաց գեմից :

Շչակը ճչաց, չչակը կանչեց,
Յերկաթե դեմքով նա դյուղը մտավ,
Յուլը կապ կտրած գոմում բառաչեց.
Իր անդորության վտա՞նգը զգաց:

Նա ծխահանից դուրս մղեց ծուխը,
Շչակը կանչեց, չչակը ճչաց.—
Ահա կայանը, ահա մեր դյուղը
Իր խրճիթներով գորչադույն ու ցած:

1929 թ.

Որորվում երևի խոր հեմում,
 Շողեղնացքը սրլնթաց.—
 Նրանց ալցի էլի գնում,
 Ընկերներին իմ կարտած:

Սիրաս ե ծփում կարտով լի,
 Գիշերվանդ պես պարզ ու հստակ,
 Դեռ չառ յերգեր ունես, Լուսի,
 Յեվ վառ գալիք, ե հաղթանակ:

Յես լեռներիդ չեմ կարտակ,
 Վոչ ել անքուն գլխ Դերեթին.
 Նրա՛նց ալցի յեմ յես յեկել,
 Վոր քանդում եմ հանքը գեղին:

Լեռներ, լեռեր ու կրկին,
 Սնտուռապատ ու մոսյլ,
 Դեմս փոված ե Լուսին,
 Վաղվա Լուսին վոսկեփայլ:

Մեղ նայում եր հեռւից շախտը լայնայերախ ,
 Սկիզբ առած լեռան կրճքից դեպի խորքը .
 Այնպէս յելավ ու փոթորկեց սիրտն իմ ուրախ ,
 Յերբ լսեցի խորքից յեկող խուլ վորոտը :

Վարդապետն իրար հետքից շախտերն անդուլ ,
 Ինչպէս հոգնած թնդանոթներ ուղմաղաչտի ,
 Յեմ ահաւոր կրկնեցին լեռները խուլ .
 Նորից ձայներ , նորից աղմուկ լսվեց շախտից :

— Լույսը վառիր , մութն ե արդեն ,
 — Կամայ դնա յես տենդում եմ .
 — Ի՞նչ գիպղազ ե շախտի ճամբեն ,
 Նրանք տնահ տես քանդում են :

— Ես ո՞ւր , ես ո՞ւր , ո՞ւր ենք գնում ,
 Մենք մոլորված ճամբորդի պես .
 — Ահա անցքը դարձավ յերկու ,
 Կաթկթում ե ջուրն արնատեսք :

— Գնա՛ , գնա՛ , միշտ դեպի ձախ ,
 — Ահա հեռվում լույսի բծեր .
 — Ի՞նչ պատահեց , ա՛խ , դու ընկար ,
 Իսկ յես գտա յերկաթ գիծը :

—Դու լսում ես մոտենում ենք :

Ուհա նրանք վոնց են քանդում :

—Բարե , բա՛րե , իմ ընկերներ ,

Վողջույն բարե , սեր և խնդում :

Որի՛րա իմ , սի՛րա իմ , դու գգո՞ւ մեռ ,

Վոր Հաղթող են ուժն ու մկան .—

Ի՞նչպես յերգեմ ձեզ , ընկերներ ,

Յերգաւ ձեր դեմ թույլ ու տկար :

ԿՅԱՆՔԻ ԴՌԱՆ

Տարիքս չատ չեր, հաղիվ տասնըվեց,
Առաջին անգամ դործարան մտա.—
Այն որը դանդաղ ու ծանր սահեց,
Յերբ կյանքի բեմը հպարտ բարձրացա:

Յերկաթի պես սև, պողպատի պես պինդ,
Տեսա յես այնտեղ կոշտացած ձեռներ—
Տիրեց մի պահ ինձ և թախիժ և խինդ.
Աղմկում եյին սև մեքենաներ:

Յես կյանքիս համար չտփահաս դարձա,
Բաժանվեցինք մենք— մանկությունն ու յես,
Տեսա պայքարող յերկու դասակարգ,
Հոգուս մեջ հնչեց բողոքի մի յերգ:

Տարիքս չատ չեր, հաղիվ տասնըվեց,
Առաջին անգամ դործարան մտա.—
Այն որը դանդաղ ու ծանր սահեց,
Յերբ կյանքի բեմը հպարտ բարձրացա:

ՅԵՐԳ ԼՐԱԺԵՇՏԻ

(Բանֆակին)

Յես յե՞րբ եմ անցել այսքան ճանապարհ,
Այս հսկա սարը յե՞րբ եմ բարձրացել.—
Յեղել եմ յես ծուլլ, յեղել եմ և չար,
Բայց ճանապարհից յես հետ չեմ դարձել:

Վաղել եմ յես միշտ, յեղել եմ համուռ,
Վերելքի համար յերգեր եմ յերգել,
Յես մի քիչ խենթ եմ լավ յերգի համար,
Բայց ո՞վ չի սիրել, ո՞վ չի գեղերել:

Քնար ունեմ յես իմ սրտից հյուսած,
Ինձ համար յերգն և ամեն ինչ հիմա.—
Կը գնամ հտարա քնարս ուսած,
Իմ բռնած ճամբից յես հետ չեմ գառնա:

Գուցե յես մի սր «հանցանք» եմ գործել,
Չեմ փնտուել իջսը, չեմ լուծել խնդիր,—
Բայց մե՞ր պոետն և թեւորեմ կառուցել,
Վար յես ել սիրեմ խնդիրներ խրթին:

Թող Բահաթուրը եւ շքարկանս ,
Թվերն ինձ համար կմնան ստար .—
Միայն նա կարող ե ինձ հասկանալ ,
Ով վոր յերզում ե , ով ունի քնար :

Ախ , յես յե՞րբ անցա այսքան ճանապարհ ,
Այս հսկա սարը յես յե՞րբ բարձրացա .—
Յեղեկ եմ յես ծուլ , յեղեկ եմ և չար ,
Վերջին կամուրջն ել ահա յես անդու :

1930 թ . Յերեան

Յ Ա Ն Կ

Անիլի յերգը	3
Սիրո և աշխատանքի յերգ	5
Յերգ Կարմիր բանակին	6
Վերադարձը	8
Յերկաթի կարոտ	10
Ապագան	14
Բաժանման կարոտ Յերեվանին	15
Դնայքում	16
Ղեկավարի մահը	17
Մենողը և աճողը	19
Հերոսուհին	21
Տուֆի յերգը	25
Այց	33
Կյանքի դռան	36
Յերգ հրաժեշտի	37

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

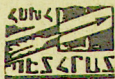
FL0044657

104)

ԳԻՆԸ . 30 ԿՈՊ.

675-

80

Վ. ԳՐԻԳՐՅԱՆ

ՔՏԵՆՅԱ ԿՕԼԵՏԱ

Դոսիզդատ ՏՏՐ Արմենիի
Էրիվան—1930